

Taivaskonferenssissa

Valamon luostarissa järjestettiin maaliskuussa Taivaan ja avaruuden esteetiikka-konferenssi. Tapahtuma kokosi yhteen ympäristöestetiikan ja lähi-alojen kansainvälistä kärkeä. Avauspuheeksi luettiin joulukuussa menehtyneen Edinburghin emerituksen R. W. Hepburnin esitys. Esteettiseen taivaskokemukseemme yhdistyvät väistämättä toiveemme, pelkomme ja tietoisuutemme ihmisen mitasta. Hepburnin sanoin emme voi ottaa avaruuteen perinteistä esteettistä etäisyyttä, sillä emme voi astua sen ulkopuolelle tarkastelemaan sitä. Kantilaista ”ylevyyden” kokemusta, joka muodostuu yhtäältä hämmennyksestä luonnon suuruuden edessä ja toisaalta uniikin rationaalis-

raalisen ihmisluonnon tunteesta, voidaan yhä soveltaa. Myyttien ja uskonnollisten rajojen hämärtyminen myötä nykyihmisellä on huikea vapaus esteettisessä taivas- ja avaruussuhteessaan.

Uskontotieteen täysinpalvellut professori Juha Pentikäinen siirsi huomion shamaanikulttuureihin, joissa kosmos on perinteisesti jaettu kolmeen osaan: aliseen, keskiseen ja yliseen maailmaan. Kun ihminen elää välimaailmassa alisen maailman päällä, yllä tuikkivat tähdet ovat ylisen maailman valoja, jotka taivas reiällisyyttään paljastaa.

Tallinnan yliopiston tutkija ja Viron Taideakatemian apulaisprofessori Kaia Lehari jatkoi myttopoetiikasta kiinnittäen huomion taivaan ja maan yhteyteen muinai-

sissa uskonnoissa. Monistinen kosmoskuva heräsi henkiin 1900-luvun filosofiassa. Martin Heideggerin mukaan maa, taivas, jumaluudet ja kuolevaiset kuuluvat yhteen. Elämä on riippuvainen taivaan lahjoista: vedestä, valosta, lämmöstä ja ilmasta. Toisaalta maanpäälliset tapahtumat vaikuttavat taivaamme, ilmakemämme hyvinvointiin. Suhde on Leharin mukaan kokonaisvaltainen ja molemminpuolinen.

Joensuun yliopiston systemaattisen teologian ja patristiikan professori, munkki Serafim Seppälä johdatti kuulijat Araratin jyrkänleille. Kansanmurhien tutkijana hän kuvasi vuoren merkitystä Armenian kansan historiassa maallisen ja taivaallisen yhdistäjänä.

Taideoosuudessa konferenssiväki

ryhmittyi lumiselle pellolle, jossa päästiin mukaan taiteilija Reijo Kelan ja Heikki Laitisen performanssiin. Laitisen laulaessa Kelan tanssi hankkeen tekstin ”ISÄ”. Taiteilija Cherie Sampson taas esitti teoksensa *Her Blue Sea Fire* jäisellä Heinävedellä auringon laskiessa. Nähtiin osia *Kalevalan* luomismyytistä, jossa Ilmatar loi taivaat ja maat.

Ajassa & avaruudessa

Tähtitieteen dosentti Tapio Markkanen paneutui avaruuskuviin historialliseen muutokseen. Taivas on näyttäytynyt etäisenä ja tavoittamattomana, mutta myös vakaana ja uskoa luovana. Säännöllisesti toistuvat taivaanilmiöt ovat antaneet ihmiskunnalle ajanluvun avaimet. Tähtikuviot ovat samalla olleet alttiita jumalmyyttien rakenneosia.

Environmental Aestheticsin päätoimittaja, Pohjois-Teksasin yliopiston filosofian professori Eugene C. Hargrove eteni taivaankappaleitten vaalintaan: kauneudentaju johtaa suojeluhaluun. Avaruudensuojelu on jo nykypäivää tai vähintäänkin lähitulevaisuutta. Hargrove vaati Nasalta toimia kuunpinnan suojelemiseksi. Coloradon yliopiston emeritusprofessori Holmes Rolston III pohdiskeli, onko taivas päämme ylävai sisäpuolella. Hän näkee meidät ihmiset tähtipölystä syntyneinä taivaanlapsina: elämä, taivas, avaruus ja koko maailmankaikkeus on syntynyt samoista aineksista.

Rhode Islandin School of Designin filosofian professori Yuriko Saito tutustutti konferenssiväen eiminkään estetiikkaan. Japanilainen

”taivasta” merkitsevä kirjoitusmerkki voidaan lukea myös ”tyhjyydeksi”, joka on buddhalaisuuden tärkeimpiä käsitteitä. Se merkitsee hetkellisyyttä ja pysyvän aineen poissaoloa. Taivasoliota ei ole, Saito totesi, sillä taivas on tausta, jota vasten oliot tai ilmiöt tapahtuvat.

Japanilaiseen estetiikkaan sukkellettiin myös muissa esityksissä. Naistutkija Mara Millerin mukaan japanilaisissa puutarhoissa tärkeitä ovat läsnä olevien asioiden lisäksi kaikki pois rajattu: rosat, melu, tulevat säät. ”Epäsuotuisten olojen estetiikassa” etualalla kohoavat pimeys, sade ja myrsky. Millerin mukaan yksikään kulttuuri ei ole japanilaista enemmän ansioitunut taivaan estetiikan alalla.

Rakentamisesta kuviin

Maisema-arkkitehti Rudi van Etteger valotti alankomaalaisen maiseman ja maalaustaiteen yhteyksiä. Taivas on myös arkkitehtonisesti kiinnostava alue, koska sitä ei voi muokata samalla tavoin kuin muita maiseman osia. Haastattelussa van Etteger paljasti ihastuneensa Rolston III:n tähtipölypuheisiin, joista aukeaa huimia näkyviä maailmankaikkeuden yksityteen. Jyväskylän yliopiston tutkija Päivi Inkeri Setälä puolestaan osoitti yhteyksiä lasten ja nykyaiteilijoiden taivaskuvissa; molemmat näyttävät taivasta itsessään.

Kaikessa taivaantulkinnassamme onkin kysymys kuvitetusta tai sanoitetusta avaruudesta. Päättöpuheenvuoron käyttänyt Long Islandin yliopiston emeritusprofessori Arnold Berleant muistutti, että avaruudesta

tarkasteltuna taivasta ei ole olemassa. Uskomukset rakentavat havaintoamme: taivaskokemuksemme tuskin koskaan ovat puhtaasti uskonnollisia tai tieteellisiä. Berleantille kuuluu kunnia konferenssin ydinkäsitteestä *Celestial Aesthetics*, jolla vältetään *skyn* ja *heavenin* yksipuolisuus.

Valamon tapahtuma päätti 1994 käynnistyneen seitsenosainen ympäristöestetiikan konferenssien sarjan. Aiemmin on keskitytty maisemaan, metsään, suohon, veteen, peltoon sekä kiveen ja kallioon. Kokoukset ovat olleet kansainvälisestikin ainutlaatuisia: Rolston III kertoi saapuneensa Suomeen jälleen kerran siitä syystä, ettei missään muualla järjestetä vastaavaa. Konferenssin johtaja, Joensuun yliopiston ympäristöestetiikan professori Yrjö Sepänmaa paljasti, että jo ensi talveksi on suunnitteilla lumen estetiikkaa käsittelevä tapahtuma Kolille.

Konferenssin järjestivät Joensuun yliopiston kulttuuritieteiden ryhmä, Pohjois-Karjalan kesäyliopisto, Maaseudun sivistysliitto, Valamon luostari ja Valamon kansanopisto. Konferensseja seuraa Maahengen kustantama kirjasarja, jossa on tähän mennessä julkaistu viisi nidettä. (www.pkky.fi/skyconference, www.maahenki.fi)

Luostarimiljö oli luonteva taivaskeskustelujen ympäristö. Esielmien ohella taivasta ihailtiin empiirisesti niin kirkkaansinisenä hohtavassa päivänvalossa kuin tähtitieteilijöiden opastamalla retkillä pakkasyön pimeydessä.

Tarja Laukkanen